This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit. The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

M-2688

NATIONAL MISSION FOR MANUSCRIPTS
NATIONAL REGISTER FOR MANUSCRIPTS
MANUS DATA (Descriptive)

Institution/Individual		Record No.	
Place and Address		CD No/MFL. R. No.	

Title	कालसिद्धांत	Beginning Line	श्रीगणेशायनमः।।श्रीसरस्व-त्यैनमः।।प्रणम्यदाक्षीण
Other Title			
Author		Ending Line	आश्विनशुक्लपक्षे कृपारंभ्राव-वराज्ञके ।। शावाशोचवाक
Joint Author			
Commentary		Colophon	
Commentator			
Scribe & Place		Contents	
Date of Mss./Scribing			
Date of Author			
Subject	पुराण		
Language	संस्कृत		
Script	देवनागरी		
Complete/Incomplete/Condition of Ms			

Physical Description		*Catalogue Description*	
Material	कागद	Title of the catalogue	
No. of Folios/Pages	@ २९	Cataloguen/Editor	
Missing Folios/Pages		Sp. Collection/Year	
No. of Syllables (aksaras)	२२	Serial No.	
No. of lines in a page	६	Vol./Part No.	
No. of letters in a line	३-८	Bundle No.	
Length/Width	२३" ९९	Manuscript No./Act.No.	
Illustrations		Library. Acc. No.	
Revisor/Translator/Reviser of commentary)			
Remarks			

Publication Details

Title	Editor	Translator	Trans.Lang	Publisher	Place	Year

S.P Armarkar
28/8/10

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कालसिद्धान्त

श्रीगणेशायनमहः॥श्रीसरस्वत्येनमः॥प्रणम्यदक्षिणा
मूर्त्तिपितरौचपितामहं॥मन्वादिस्मृतिकारांश्चतदुक्तार्था
नुक्तिंतकान्॥१॥पौराणिकोपनाम्नोवैभट्टस्योमयात्रार्भ
णः॥ज्ञानस्याश्वसुतेनायंवंदेचूडेनधीमता॥२॥नाना
निबंधानांलोक्यसंप्रदायानुसारतः॥क्रियतेकालसिद्धां
तःसर्वलोकोपकारकः॥३॥तत्रकालस्योत्पत्तिरुच्चोना
रायणोपायते॥सर्वेनिमेषाजज्ञिरेविद्युतःपुरुषादधि॥के

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१॥

लामूहूर्त्ताः काष्ठाश्चाहोरात्राश्च सर्वशः ॥ अर्द्धमासा मासा
ऋतवः संवत्सरश्च कल्पंतामिति ॥ सर्वेषां द्विधः ॥ संवत्सर अय
नं ऋतु मासपक्ष तिथिरिति ॥ तन्मध्ये संवत्सर एव प्र
धानभूतः ॥ अन्येगुणाभूताः कालाः संवरगं । श्रिताइ तिश्रु
तेः ॥ तस्मात्संवत्सर मारभ्य कालविशेषाणां निर्णयमुच्यते ॥
संवत्सरस्तु द्वादशमासात्मकः ॥ द्वादशमासाः संवत्सर इ
ति श्रुतेः ॥ वसंतादिश्च वृद्धाचिदाधे मासे सति त्रयोदशमा
सात्मको भवति तत्कथं द्वादशमासात्मकं संवत्सरस्येत्युच्यते ॥

॥१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अधिमासस्यषष्ठिदिनात्मकमासेकदे ।। स्मृतिः सीमंतोन्नयन
व्रतं ।। मलिम्लुचेपि कुर्वीत नामितं यदि आपतदिति ।। माधवीये भृ
गुः ।। वृद्धिश्राद्धं तथा सोमम् अग्न्याधेयमहालयं ।। राजाभिषेकं का
र्यं च न कुर्याद्भानुसंघितेइति ।। वृद्धमनुरपि ।। अग्न्याधेयं प्रतिष्ठां
च यज्ञदानव्रतानि च ।। वेदव्रतवृषोत्सर्ग चूडाकरणमेख
ला ।। मांगल्याम् अभिषेकं च मलमासे विवर्जयेत् ।। तत्रैव ज्यो
तिःशास्त्रे ।। तत्र दत्तमदत्तं वा हुतं नहुतमेव वा ।। स्मृजत्समप्यजसं
स्यान्नोपवा[illegible]सल्लतो भवेत् ।। नयाज्यं नाविवाहं लानचवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्क निवेशाने॥ नप्रतिष्ठांचदेवानांप्रसादग्रामभूरुहामिति॥ प्रजा
पतिरपि॥ उपकर्मचहुव्यंचकर्व्यंकर्मोसवंतथा॥ उदरेनियंतंकु
र्यात्पूर्वैतन्निःफलांभवेत्॥ अन्यत्रापि॥ अवरोहश्चहेमंतमा॥
॥२॥ ~~सद्रोनिवां~~ सर्पाणां बलिरष्टकाः॥ ईशानस्य बलिर्विछो
शायनंपरिवर्तनं॥ श्रावण्यांश्चेतंतु सर्वस्य मलमासेविवर्जयेत्॥ ॥३॥
ग्रहपरिशिष्टे॥ अवषट्कारहोमाश्चपर्वचाग्रयणंत
था॥ मलमासेपि कर्तव्यं काम्याइष्टीश्चवर्जयेत्॥ अवष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ङ्कार ह्वोमा अग्निहोत्रोपासनमलिम्लुचे मासि मृतस्य पुंस स्नु
यादेशे पि प्रथमाब्दिकं स्यात्॥ मध्ये धि मासस्य मृतस्य तद्दृ दंसो
धिकद्वादशाएवमासि वैश्वदेवादयः॥ पर्वदर्शी कपो मासौ सुदुः
ळीपाकौ। आग्नेय पामाग्नयपो ब्धिः॥ सा च दुर्भिक्षे इति दीपिका
विवरणकारः॥ बृहस्पतिः॥ बाल्ये वा य दि वा वृद्धे शुक्रे चास्तंग
ते गुरौ॥ मलमासइ वेतानि वर्जैयेद्देवदर्शनमिति॥ मासेपद र्शो
प्यहर श्राद्धं दानं च प्रतिवासरं॥ गो भू तिलि हिरं ण्या नामासेपि
स्यान्मलिम्लुच ईति॥ मदनरत्नेयमेः॥ तथा मलमासे पि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कर्तव्यमाद्दिकं प्रथमंद्दिजेरिति।। ततश्चप्रथमाद्दिकं मलमास
एवकर्तव्यंन्न शुद्द मासेनाप्युभयोरितिसिद्दं आब्दिकं प्रथमंचे
स्यात् कुर्वीत मलिम्लुचे।। चतुर्दशेतुसंप्राप्ते कुर्वीतपुनरा
।।५।। द्बिकं।। पुनराद्दिकं द्वितीयायाब्दिकं।। तत्र मलमासेतिचतु ।।५।।
र्दशेमासप्रवेशदिने कुर्यादित्यर्थः।। माधवीयेसत्यव्रतोपि
वर्षवर्षेतु यच्छ्राद्धं मातापित्रोर्मृतेहनि।। मलमासेन कर्तव्यंव्या
घ्रस्यावचनंयथा।। यानिमासद्वयेपि कुर्वीतसाद्दीनिर्विचना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नि ता नि मासिकविषयाणीति मदनरत्ने द्वौमासावेकनामावेकस्मिन्वत्स
रे यदि ॥ उत्तरे देवकार्याणि पितृकार्याणि चोभयोः ॥ मन्वादौ च युगा
दौ च मासयोरुभयोरपि इति ॥ अंगिरो वचनेन मासद्वये विधिर्यंतइ
ति सिद्धं ॥ मलमासे मृतानां यदि कदाचित् ॥ स एव मलमास उपागतः
तत्रैव प्रत्याब्दिकं कार्यं ॥ न तु शुद्धमासे तदाह माधवीये भृगुः ॥ मल
मासे मृतानां तु यच्छ्राद्धं प्रतिवत्सरं ॥ मलमासे तु यत्कार्यं नान्येषां तु
कदाचने ति निश्चय मासे तु तत्रैव प्रत्याब्दिकं कार्यं ॥ तदाह मदनरत्ने सत्य
व्रतः ॥ एक एव यदा मासः संक्रांतिद्वयसंयुतं ॥ मासद्वयं गतश्राद्धं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥६॥ मलमासेऽपि शास्यत इति॥ तश्च यस्यास्तिथेः पूर्वार्द्धं मतः सैव तिथिः ॥५॥

क्षयात्पूर्वमासस्थिता ग्राह्या॥ उत्तरार्द्धं चेत्तदा उत्तरमासस्थिता

ग्राह्या॥ तथोक्तं दीपकाविवरणे॥ तिथ्यर्द्धे प्रथमे पूर्वो

द्वितीयेऽर्द्धे तदुत्तरः॥ मासास्तिथिबुधैश्चिंत्यो क्षयमासस्य

मध्यगा इति तिथिशब्देनात्र मासस्य त्रिंशत्तिथिसमुदा

यो लक्ष्यते॥ तश्च पूर्वपक्षेतन्मासे फलक्षकसंक्रांतियु

क्तमासगश्राद्धादि पूर्वपक्षे व्यवहारः कार्यः॥ एवमुत्तर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मासोपलक्षकं संक्रांतियुक्तमासस्तगश्राद्धादि पूर्वपक्षेव्य
वहारः कार्यः ॥१॥ वमुत्तर मासोपलक्षकं संक्रांतियु
३॥१ क्तमासगश्राद्धादि पूर्वपक्षेव्यवहारः कार्यः ॥ तथा
नीत्रदानमुक्तं व्रतेरे माद्रोपामे अधिमासेनु संप्रा
से गुडसर्पियुग्मानिचा ॥ त्रयस्त्रिंशद फलोपानि स
त्यादिनेदिने ॥ अधिमासेतु प्रापे चयः स्त्रिंश
तदेवताः ॥ उद्दिश्यापूपदानेन पर्याप्तिदानफलं

त्र वेत्र ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपात्रं कांस्यं नेनिधाय च सघृतं स
हिरण्यं च ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ विष्णुरूपि सहस्रांशुः सर्वपा
पप्रनाशनः ॥ अपूपान्नप्रदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥ ना
रायणाजगद्दीभास्कर प्ररूपकं ॥ अनेनानेन पुत्रोश्च संप
॥६॥ द्याभिवर्द्धये ॥ यस्य हस्ते गदा चक्रे गरुडो यस्य वाहनं ॥ ॥६॥
शंखः कर तले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥ कला
काष्टादिरूपेण निमिषं घटिकादिना ॥ योवं च य
ति भूतानि तस्मै कालात्मने नमः ॥ कुरुक्षेत्र यमं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हेशाश्वाऽब्दः पर्वद्धिजोहरिः॥ पश्चिमभिमंदानं ग्रहाणपुरुषो

त्तम॥ मलानांच विशुद्ध्यर्थं पापप्रशमनायच॥ पुत्रपौत्रा

भिवृध्यर्थं तवदास्यामि भास्करमंत्रेणानेन योद्याद त्रय

स्त्रिंशदपूपकान्॥ प्राप्नोति विपुलं लक्ष्मी पुत्रपौत्रादिसंप्र

दः॥ इतिमलमासः॥ अथपक्षनिर्णयः॥ सचद्विविधः॥

शुक्लकृष्णः॥ चंद्रकलावृध्युपलक्षितः पक्षः शुक्लः॥ चं

द्रकलाक्षयोपलक्षितः कृष्णः॥ सेदेवेशुक्लः पित्रे कृष्णः॥

तदाहमाधवः॥ देवमुख्यः शुक्लपक्षः कृष्णपित्र्यविशिष्यतइति॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ए तोपूर्वापराविस्यप्युच्यते॥ पक्षौपूर्वापरोशु कृष्णेमास्क
ताऽभोविस्यमरसिंहाभिधानात् श्रुतिरपि॥ तोपूर्वपक्ष
श्चपरपक्षश्चभवतो॥ पूर्वपक्षेदेवा अन्यस्तजेलंअ
परपक्षमन्वलुस्तुराइति॥ इतिपक्षनिर्णयः॥ अथाति
थिनिर्णयः॥ यथोचंकलेयातन्यतइतितिथिः॥ तदु
चंमाधवियेसिद्धांतशिरोमणो॥ मन्येकेतयायस्माल
स्मातास्त्रियय्यः स्मृताइति॥ तिथिद्विविधा॥ संपूर्णा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

खंडोच्य ॥ तच्च संपूर्णादीपिकायां नागरखंडे प्रतिखंडे प्रतिपत्र
म तयः सर्वा उदयादोदयाद्भवेः संपूर्णा इति विख्याता हरिवा
सरवर्जिता इति ॥ संपूर्णा दिनद्वयसंबंधिनी सेव खंडा ॥ त
त्र संपूर्णा असंदेह ॥ संपूर्णत्वात् ॥ खंडत्वात्तु दिनद्वयगतत्वेन
संदिग्धत्वात्तस्मा निर्णयते ॥ माधवीये पैठीनसिः ॥ पक्षद्वयेपि ति
थयस्तिथिं पूर्वा ततोत्तरां ॥ त्रिभिर्मुहूर्तैर्विध्यंति सामान्योयं
विधिस्मृत इति ॥ अस्मार्थः ॥ पूर्वेद्युरुदयानंतरममावास्या त्रिमुहु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥८॥

त्रयि त्सा प्रतिपद्दं विध्यंति ॥ परेद्युरस्तमयात्प्राक् द्वितीयास्त्रिमुहूर्ती
चेत्सापि विंवी प्रतिपदा विध्यंतीति ॥ दीपकापि ॥ पूर्णे स्त्रोष्टास्त्रिमुहू
र्तोगोनुस्यकड्ठा सायेति ॥ स्कांदेपि ॥ यां तिथि समनुप्राप्य यात्यस्तं
पद्मिनिपतिः ॥ सा तिथिस्तद्दिने प्रोक्ता त्रिमुहूर्तेव याभवेदिति ॥

॥८॥

तत्रैव ॥ व्रतोपमास स्नानादौ घटिकैकापियाभवेत् ॥ उदये सा
तिथिर्ग्राह्या विपरितालुपेतृके इति ॥ एतदपि त्रिमुहूर्तप्रशंसा
परमेव ॥ अयं वेधः सामान्यतिथिविषयः ॥ पंचम्यादौ तु विशेष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्री०

स्तथैव॥नागो द्वादशनाडिभिः द्विभूक्यं च दशभिः स्तथा॥भूतो द्वा
दशनाडिभिर्दूषयंस्युत्तरां तिथिमिति स्कंदोक्ते॥इदं चोपवासादि
कविषयं॥तत्र पूर्वाः खंजातिथ एकभक्तादिव्रते यद्दहकर्मकालव्या
पिनी सैव ग्राह्या॥तदाह मदनरत्ने वृद्धयाज्ञवल्क्यः॥कर्मणो यस्य
यः कालस्तत्कालव्यापिनी तिथिः॥तया कर्माणि कुर्वीत ह्रासवृ
द्धिनकारणमिति॥तत्रश्च यदोभयेद्युः कर्मकालव्याप्ति
र्नतदा युग्मवाक्यान्निर्णयः॥युग्मवाक्यं तु माधवीये
निगमो युग्माग्नियुगभूतानां षण्मुन्योर्वसुरंध्रयोः॥

रुद्रेण द्वादशीयुक्त चतुर्दस्याच पूर्णिमा॥ प्रतिपद्यप्य
मावास्यातिथ्योर्युग्मं महाफलं॥ एतद्यस्तं महादोषं
॥६॥ हंति पुण्यं पुरातनमिति॥ युग्मद्वितीया॥ अग्नि
स्तृतीया॥ युगं चतुर्थी॥ भूतं पंचमी॥ षठ षष्ठी मुनिः ॥९॥
सप्तमी॥ वसुरसमी॥ रंध्र नवमी॥ रुद्र एकाद
शी॥ अत्र युग्माग्न्यादिसस युग्मेषु पूर्वा तिथि स्तत्र
विद्धा॥ उत्तरा तु पूर्वा विद्धा ग्राह्या॥ यास्मिंचिषये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

युग्मादिवाक्यस्य विरोधः प्राप्नोतितस्मात्खर्वादिनानिर्णयः॥ खर्वादयःस्तुकामाधवीयपीनामहेन॥ खर्वोदर्पस्तथाहिंसात्रिविधंतिथिलक्षणं॥ खर्वाद्दर्पोपरोप्तज्योहिंसास्यात्पूर्वकोक्तिकिति॥ खर्वस्तिथिसाम्यं॥ दर्पोवृद्धिः॥ नमोःपराहिंसाक्षयः॥ तत्र पूर्वैव॥ इतिसान्यास्तिथिनिर्णयः॥ अथैकभक्तंनिर्णयेते॥ तत्रिविधं॥ स्वतंत्रंअन्यागंउपसप्रतिनिधिरूपंचेति॥ तस्यकालमाल्माधवीयेवौधायनः॥ मध्यांन्हव्यापिनीग्राह्या॥ एकभक्तेसदातिथिरिति॥ स्कंद

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्राणेपि॥ दिनार्द्धसमयातीते भुज्यते नियमेन यत्॥ एकभक्तमि

तिप्रोक्तमतस्तत्स्याद्दिवैवहीति॥ दीपिकापि॥ माध्यंन्हास्सदलेत्रि

भागादिवसेस्यादेकभक्तव्रतंप्रीति॥ अयंमुख्यकालः॥ तदुत्तरंगो ॥१०॥ ॥१०॥

णा॥ इदंचस्वतंत्रैकभक्तं॥ अन्यांगेउपवासप्रतिनिधौतदनुरोधेन्न

कार्यमिति मदनरत्ने॥ इत्येकभक्तनिर्णयः॥ अथनक्तंनिर्णयते॥

लच्चहरणैशानंरात्रिभोजनंनियमइत्युच्यते॥ तस्यकालमाहमाध

वीयेवत्सः॥ प्रदोषव्यापिनिग्राह्यातिथिर्नक्तव्रतेसदेति॥ प्रदोषस्वरू

पमाहामदनरत्नेव्यासः॥ त्रिमुहूर्तंप्रदोषस्यात्॥ भानावस्तंगतेसति॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नक्तं तत्र तु कर्त्तव्यमिति शास्त्रस्य निर्णयः ॥ स्मृत्यंतरे पि ॥ नक्तं निशा
यां कुर्यात् ॥ ब्रह्मन् गृहस्थो विधिसंयुतः यतिश्च विधवा चैव कुर्यान्त्सदि
वाकरं ॥ विधवा अपुत्रविधवा कर्त्तुं तत् प्राक्रमं तिमे घटिकाद्व
यं ॥ निशा नक्तं तु विज्ञेयं यामार्द्धं प्रथमे यदा ॥ दीपिकापि ॥ कार्यं
नक्तं मुहूर्तदये स्तमयतः काले मुहूर्त्तत्रय इत्ती ॥ तत्रापि घटिकात्रय
स्य संध्यात्वात् तदुत्तरं कार्यं ॥ सायं संध्या त्रिघटिका अस्ताद्दु
परि भास्वत इति गोविंदार्णवे स्कंदोक्तेः ॥ तत्र भोजन निषेधो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्तोदीपिकायां नंदनरत्ने च ॥ चत्वारिमानि कर्माणि संध्यायापरिवर्ज
येत् ॥ आहारं मैथुनं निद्रां स्वाध्यायं च चतुर्थकमिति ॥ र विवारा
॥११॥ दिश्च व्यापिनक्तं कर्तं कार्यमेव ॥ नोहेयं विहितत्वतो व्रतवा ताप्यादि
त्यवारादिधिलिदिपिको क्तः ॥ नोहेयं न त्याज्यमिन्त्य यः ॥ एतश्चादि ॥१३॥
नद्वये प्रदोषव्यासावव्याप्तावपि रच्चेव ॥ तदाहमाधवीये जवालिः ॥
सदेव लिथ्योरुभयोप्रदोषव्यापिनिलिथिः ॥ वस्त्रोत्तरत्वं नक्तं स्या
भवेयत्रापि सायतः ॥ अतथात्वे परत्वस्यादैवीग्यतो हि सेति ॥ स्ता
इति नक्तनिर्णयः ॥ अथायाचितं निर्णयते ॥ तत्रयाचित्तभोजननिषेधरूपं त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यफलमुक्तंमाधवीयस्मृत्यंतरे अयाचिताशिमितभुक्परासि
द्धिमवाप्नुति॥ अत्र विशेषवचनाभावादुपवासवंनिर्णयनम
इतिकेचित्॥ तन्न॥ अयाचितस्याहर्भोजनस्तपत्यावगमादे
कभक्तरूपत्वेवधारिते॥ तद्वदेवमध्यान्हव्यापिनिग्राह्या॥ क
र्मकालत्ववाक्यात्॥ तदाहराघरनिबंधेनारदः॥ एकभक्तयाचि
तयोरपिविंशघटिकावधि॥ सातिथिःसर्वदाज्ञेयानक्तसायाह्न
संगतेति॥ अथप्रसंगाद्व्रतविषयेकिंचिद्विशेषउच्यते॥ तदा
तदाहमदनरत्नेसत्यकतः॥ इदस्त्यातिथिर्याहिनक्तवेदिनमध्यभाक्॥

165

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१२॥

सारवंडानव्रतानांस्यादारम्भश्चसमापनिति॥खरवंडव्यापिमा
र्त्तंडउदयघरवडाभवेत्तिथिः॥व्रतमारंभणंतस्यामनष्टगुरु
शुक्रेपुगति॥अस्यार्थः॥खस्यआकाशस्मरवंडयोःदल
द्वयसधोवर्त्तमानः मार्त्तंडउस्तर्योयस्यांतादृशीतिथिर्यदि
संपद्यते॥साअरवंडेत्युच्यते॥उदितोगुरुशुक्रेयोगयती
तस्यांव्रतानांआरभंकुर्यात्॥मध्यान्हादर्वाक्समाप्तातु
खंडेत्यर्थः॥इदंप्रथमारंभलैयं॥ब्रह्मयामल्के॥दिनभद्रे
यदारात्रौरात्रौरात्रिभद्रायदादिवा॥नस्याज्याशुभकाि ॥१२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्येषु प्राहुरेव पुरातना:॥ हेमाद्रौपाद्ये गर्भिणिस्तुतिकादिश्च
कुमारियाथरोगिणि॥ यद्वाश्च द्वानूतदानेन कारयेत्प्रय
तोस्वयमिति॥ मनरत्ने छागलेय:॥ पूर्वव्रतं गृहीत्वायोनारचे
त्कामलोहित:॥ जीवेन्भवति चांडालो मृतश्वावाभिजायते॥
काममोहितइत्यस्यकेर्बुद्धिपूर्वव्रतत्यागेदोषोनतुप्रमादादीना
गरुडपुराणे॥ क्रोधात्प्रमादाल्लोभाद्वाव्रतभंगोभवेदिय
दिनत्रयं न भुंजीत मुंडनं शिरसोथवेमि॥ प्रायश्चित्तो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तरमेति क्रांतानुष्ठानं कार्यं ॥ प्रायश्चित्तमिदं कृत्वा पुनरेवक
विभवेदिति ॥ वायुपुराणात् ॥ केचित्प्रायश्चित्तविधानदि
ति क्रांतानुष्ठानं कार्यं ॥ नास्तसास्तक्षितं ॥ अथ प्रतिपदार
॥१३॥ भ्याक्रमेण सर्वातिथिनां निर्णयस्तल्लक्षं चोच्यते ॥ तत्रा ॥१३॥
दौ प्रतिपन्निर्णायायते ॥ तत्र प्रतिपद परान्हव्यापि निशु
क्लपक्षे पूर्वाग्राह्या ॥ प्रतिपद्यमावास्ययुत् ॥ मनरत्नेक
द पुराणेपि ॥ प्रतिपत्संमुखी कार्या भवेदापराह्निकीति ॥
दीपिकापि ॥ शुक्लास्याः प्रतिपद्तिथिः प्रथमतः श्चे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा पराह्णे भवेदिति॥ तदुक्तं माधवेन॥ तदाभावे तु सा
यान्हव्यापिनि परिगृह्यते इति॥ कृष्णपक्षे परा ग्राह्या॥ तदु
क्तं दीपिकायां॥ कृष्णे तु त्तरतोरवी तेनी॥ अरिक्ता अपरा
गेपर्थः॥ अथ चैत्रकृष्णप्रतिपदुदयव्यापिनि ग्राह्या॥ त
दुक्तं भविष्ये॥ प्रयते मधुमासे तु प्रप्रतिपद्युतितेरवावि
ति चैत्रशुक्लप्रतिपदुदपि वत्सरारंभे उदव्यापिनी ग्राह्या॥
तदुक्तं माधवीये ब्राह्मे॥ चैत्रे मासि जगद्ब्रह्मा ससर्ज प्रथ
मेऽहनि॥ शुक्लपक्षे समग्रं तु सदा सूर्योदये सति नी॥ दिनद्व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पेउदयव्याप्तावव्याप्तौ वा पूर्वैव ग्राह्या तदाह गोविंदार्णवे वृद्धवशि
ष्ठः॥ वत्सरादौ वसंतादौ बलिराज्ये तथैव च॥ पूर्वविद्धैव क
॥६४॥ र्त्तव्या प्रतिपत्सर्वदा बुधैरिति॥ तत्रास्यां संवत्सरादिवात्स
वत्सरे राविनारमध्याह्नव्यापिनि ग्राह्या॥ तदुक्तं पितामहेना ॥२४
प्रतितदर्शे संधिस्यान्मध्याह्नात्पूर्वतो यदा तद्दिनयोराजा
परतश्चेत्परेहनि॥ ती॥ दिनशुद्धिर्नात्र वारो गृह्यते॥ अत्र
वार्षिक्या पूजां कुर्यात्॥ अत्रावश्यकं निषिद्धं वारादिष्वपि
तैलाभ्यंगमुक्तं स्येनैवा॥ वत्सरादौ वसंतादौ बलिराज्ये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वर्षेवचा॥तैलाभ्यंगमकुर्वाणो नरकं प्रतिपद्यतइति॥ अथात्रत्रिं
विशाषेभविष्ये॥ अतीतेफाल्गुणेमासिप्राप्तेचैत्रमहोत्सवे॥ पुण्ये
ध्येञ्जिविप्र कथितंप्रपादानंसमारभेदिति॥ ततश्चेत्सजनेविद्वान्
मंचेयानेनमानवः॥ त्रपेयंसर्वसामाव्यादतेभ्यःप्रतिपादिता॥ अ
स्यात्सदानास्तितरस्त्यंतुहिपितामहाः॥ अनिवार्यंततोदेयं
जलंमासंचतुष्टयं॥ पूयादातुमशोक्तेन विशेषाद्धर्मभीरुस्तु
ना॥ प्रत्यहंधर्मघटकोवस्त्रसंवेष्टिताननः॥ ब्राह्मणस्यगृहेदेयः
शीलामलजलः शुचिः॥ एषधर्मघटोदत्तोब्रह्माविष्णुशिव

कः तस्य प्रसादात्सकलाः ममस्तं तु मनोरथ अनेन विधिना यस्तु ध
र्मं कुंभव्रपष्ठति॥ प्रव्यादानफलं सोपि प्राप्नोति हनुराराय
ईति॥ ज्येष्ठशुक्ल प्रतिपदि दशहरा रं भोक्तः काशीखंडे॥ ज्येष्ठ
॥१५ मासि सिते पक्षे प्राप्य प्रतिपदं तिथिं॥ दशाश्वमेधिके स्नात्वा मु
च्यते सर्वपातकैः॥ एवं सर्वासु तिथिषु क्रमस्नायी नरोत्तमः॥ ॥१५
आश्वकृपक्षदशमि प्रजनेतिं मध्य मुसज्येदिति॥ आश्विने
मासि शुक्लपक्षे तु कर्तव्यं नवरात्रकं॥ प्रतिपदादिक्रमेणे
व यावच्च नवमि भवेत्॥ तत्रैव परमुताख्याद्या॥ तदुक्तं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गोविंदार्यो वेदे विपुराणे॥ शारत्वालेमहापूजाक्रियतेया चर्चिकैः॥
साकार्योदयगामिन्यां नतिथेस्तप्रयुग्मतां॥ वार्षिकीयनेनसं
वत्सरस्यादौ चैत्रशुक्ल प्रतिपद्युपक्रम्यः अष्टमिपर्यंतं क्रि
यमाणपूजाविधियते॥ ततश्च शारदस्संतयोस्तुल्यएव दु
र्गोत्सवः॥ कार्यः॥ तत्रैवदेवीवचः॥ योमांपूजयते निर्यंवि
तीयागुणान्वितां॥ प्रतिपच्छारदोत्सात्यासोश्रुतेसुखमव्य
यं॥ यदिकुर्यादमायुक्ताप्रतिस्थापनंमम॥ तस्यशापात्
~~धुकूपसांसिद्धिनवाप्नुयात्॥ अत्रविशेषवचनमत्रावाद्मवा~~

तं दत्वा भस्मशेषं करोम्यहं ॥ अथ हा कुरुते यस्तु कलशस्थाप ॥१२६॥
पनं मम ॥ तस्य सद्धि नाशः शाज्येष्ठ पुत्रो विनश्यति ॥ तत्रै
वं ॥ नदर्शि कल्पयाम्नुस्त्रो प्रतिपच्चं जिका चैत्र ॥ उदयेद्विमू
हूपिकार्या सोदयगामिनि ॥ याचा श्वयुजिमासे स्या प्रति
पर्ज हूया चिंता ॥ शुद्धं मम्माचैनं तस्याश्चलयक्षे प्रत्नप्रदोभि ॥१२६॥
ति ॥ तत्रैव ॥ प्रतिराविहये दे वीं प्रात रेव प्रवेशयेत् ॥ प्रा
तः प्रातश्च यं पूज्यं प्रात रेव विसर्जयेदिघुतं ॥ तथाप्यु
तरादिने प्रतिपद्विहूर्तो लौभेपूर्वैवेति ल्से यं ॥ कालौनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्णयदिवाकरे तु तिथिक्षयदुर्गोत्सव प्रतिपद मावास्यायुक्तैव ग्राह्ययुक्तं॥ तत्रापि नाडिर्बांशवत्सु त्स्काकल्डरां स्छापये त्॥ आज्याषोडश नाड्यस्तु ल्न्यायः कुलतेनरः॥ कल्ड शास्छापनं न च सरिबंजायते धुवमिति॥ दि विपुराणाव चनात्त॥ कल्ल शास्छापनेवै धृत्ति चित्रादियोगानिषेध कावि वचनानि त्तानि तानि निर्मूलानि॥ समूलानि तु आ घपादोपरि सजश्राकुंभं नवरात्रेक मिति॥ तदुक्तं त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१८॥

नैव भद्रान्वितो चेद्धातिपत्तु लभ्यते विरुद्ध योगैरपि
संगतासति॥ सैवापराह्णे पि बुधैर्विधेया श्रीपुत्रराज्यादि
विवृद्धिहेतुरिति॥ कर्कटेहस्थापनं तु द्विवेव कार्य॥ नरात्रौ॥ ॥१८॥
तदुक्तं मात्स्ये॥ न चरात्रौ स्थापनं॥ कार्यं न च कुंभमिव चा
ति॥ भास्करोदस्मारप्पया वक्तुद्वत्रि फा: प्रातकलशातिथौ
कस्थापनारोपनादि घेति विद्युधर्मोत्तरे:॥ अत्र त्रिरात्रम
पुक्तं हेमाद्रौ धौम्य मं त्रिरात्रं व्यापि कर्तव्यं स प्तम्यादि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यथाक्रमं मिति ॥ अथ प्रसंगात्पापविधिरुच्यते ॥ तदुक्तं
रुद्रयामले ॥ स्नानं मांगल्लिकं कृत्वा तनोदेविंप्र पूजयेत् ॥ उत्त
मिमृत्तिकाभिश्च पूर्वं कृत्वानुवेदिकं ॥ अथवा चैवापयेत्
नेगोधुमैश्चापि संयुतात ॥ तत्र येस्थापयेत्कुभं विधिना
मंत्रपूर्वकं ॥ सौवर्णं राजतं वापि तां म्रमन्मजं तु वेति ॥ तत्र
प्रदिपूर्वाण्हेतिलतैलैस्नात्वा गपापत्ति संपूज्य देशकालौनि
र्द्दिश्य ममसर्वाप घ्नांतिपूर्वकायुरारोग्यैश्वर्यादिसक
॥

कामिषद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंक लशप्रतिष्ठा दुर्गापूजा
कुमारीपूजां करीष्यइति संकल्प्य महाघोरित्यादि कलश
॥१८॥ स्थापनादिवरूपापूजनांतंकृत्वा तत्रदुर्गामावाहयेत्॥ तद्यथा॥
आगच्छवरदे देवी दैत्यदर्पनिषूदनी॥ पूजांगहाणसुखीन ॥१८॥
मस्तेशंकरप्रिये सर्वतीर्थमयं वारि सर्वदेवसमान्वितं॥इ
दंवंसमागच्छंतिब देवगणेसह॥ दुर्गेदेवीसमागच्छसा
निध्यंमिहकल्पये॥ बलिंपूजांगहाणत्वंमष्ठाभिःशक्तिभिः
॥सह सायात्रपूजयेत्॥ पूजामंत्रस्तु गोविंदार्णवस्कांदे॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दुर्गेमेदुस्तरे कार्येभवदुःखविनाशनि॥ पूजयामि सदा

भैत्त्या दुर्गे दुर्गार्त्तिनाशिनी॥ अनेनैव तु मंत्रेणादेचिक्ष

जांसमाचरेत्॥ कुमारीपूजने विशेषो कोमदनरत्नेस्कां

दे॥ पूकैकांपूजयेकंन्यामेकवध्यातथैवच॥ द्विगुणांत्रिगु

णांवापिप्रत्येकंनवकंतुवा॥ तथोपेकवर्षंतुयाकंन्या

पूजार्थंतां विवर्जयेत्॥ गंधधूपफलादिनांप्रीतस्त

स्यानविद्यते॥ द्विवार्षिकंन्यामारभ्यदशवर्षाविधि

कमात्॥ अथोत्कालामेतुदेविपुराणे॥ विचारुनंत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रं कंन्याकन्यात्वमुपजायते॥ तावत्सपूजते कन्या यावपु ॥१९॥
ष्प न दृश्यते इति॥ पूजा मंत्रैस्तु तंत्रैर्यं स्कांदे॥ मंत्राक्षरम
इल क्ष्मीं मातृ णां रूपधारिणीं॥ पूजां गृह्णा कौमारी जग
मातर्नमोस्तुते॥ एव मंत्रार्चनं कुर्यात्कुमारीणां प्रयत्नतः॥ कं ॥१९॥
चुकैश्चैव वस्त्रैश्च गंधपूष्पाक्षतादिभिः॥ नानाविधै
र्भक्ष्य भोज्यैर्भोजयेत्पायसादिभिः॥ अत्रा पूज्ये कन्या
स्वरूपमुक्तं तथैवा हीनाधिकांगी कुब्जा च विला
सिकुलसंभवां॥ त्रैथिस्फुटितस्त्रीर्णांगीरक्तपूय

व्रणांकितां॥ जांसंघाके करां कार्यीकुरूपां तनुरोमशां॥ स
यद्रोगिणीकन्यां दासिगर्भसमुद्भवामिति॥ अत्रस्ट्रया
मले विशेषः॥ एवं चतुर्वेदविदो विप्रान् सर्वान् वेदप्र
सादयेत्॥ तेषां चवरणं कार्यं वेदपारायणाय वेषुति॥
तथा एकोनभिष्ट्ध्यातुनववमियावदेन हिंचजिपाटं
जपेश्चैवज्ञापयेद्द्विविधानतइति॥ अत्र ओघारेस्था
पयित्वातु सपुत्रप्रजयेत्सुधीः॥ इहस्रासंस्थापनादेव
यस्माद्वै विपुत्लमवेत्॥ स्वयंचालिखितंपश्चशुद्दे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णालिखितंतदा॥ तथाब्रालणालिखितंतस्यापिविफलंभवेत्॥
अत्रनियमाश्चदेविपुराणेउक्ताः॥ कन्यासंस्थरवौशक्र
॥१२७॥ शुक्लामारभ्यनंदिकां॥ अयाचेत्वेथवैकालिनक्ताशि ॥१२७॥
वामिनाम्यतः॥ नंदिकाप्रतिदद्दंरात्रौसयाभिरा
हारोवास्यात्॥ निराहात्तितासानाचित्तिमार्कंडे
यपुराणात्॥ अत्रसूतकपातेविशेषः॥ इदंनव
रात्रंनियत्वासूतकादिवापिनसाज्यं॥ आरो

च्चवर्त्तमानेतुनवरात्रंयदाभवेत्॥दुर्गोत्सवतदान्येवकारये
द्दाणोत्तिणा॥नवम्यांकारयेद्धामपूजामुत्सवमेवचा
पारयेच्चयथाकालेएवंकुर्वंन्त्रनिर्सिधि॥एवंकुर्वंयथोक्त
स्ययज्ञस्यफलमाप्नुयात्॥अज्ञानादथवामोहात्प्रमा
दाद्धामहोत्सवं॥देव्यानकुर्वीद्दंभयःस्त्ततकादा
उपस्थितां॥दारिद्रदुखरोगकेस्तुजीवनःषिसपिज्य
ते॥आरभानंतकरंस्तसकपातेविश्वचिश्वरूपनिर्बं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घे॥ श्राश्विनशुक्लपक्षेतुप्रारंभनवरात्रके॥ २१॥ वाङ्मोच
चक

॥२२॥

॥२७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=18.02.20 12:21
,TRANSFERRED=2020/02/18 at 12:27:21
,PAGES=41
,TYPE=STD
,NAME=S0002849
,Book Name=M-2688-KALSIDHANT
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection